

همایش ملی کارآفرینی و تجاری سازی رشته زبان و ادبیات عربی و ششمین گردهمایی

سراسری مدیران گروه های عربی، دانشگاه سمنان، ۱۳ و ۱۴ اسفند ۱۳۹۳

آسیب شناسی رشته زبان و ادبیات عربی و مهارت های لازم برای این رشته جهت ورود به بازار کار

نرگس شاهوردی شهرکی*، میثم ایمانیان بیدگلی**

چکیده

آموزش زبان عربی که از دیرباز مورد توجه مردم فارسی زبان بوده، با پذیرش اسلام توسط ایرانیان، روند فزاینده ای به خود گرفت و با فراگیری آن به عنوان زبان دین، نسبت بدان روی خوش نشان دادند. امروزه، آموزش این زبان در دانشگاه ها، که در قالب رشته زبان و ادبیات عربی، در مقاطع گوناگون تحصیلی دانشجو می پذیرد، با چالش هایی رو به روست که باعث کاهش سطح بهره وری آن شده اند. این چالش ها که گاه در اشکالی بسان بی انگیزگی، بی رغبتی و نیز نگاه منفی زبان آموزان به این رشته نمود می یابد، برخاسته از نقایص و کاستی های بیست که می توان با اصلاح مواد درسی این رشته و نیز ارائه الگو و شیوه های آموزشی کارآمدتر، در جهت افزایش بهره وری این رشته گام برداشت؛ چنین آسیب ها و کاستی هایی، از یک سوی نیاز بازار کار را مبنی بر به خدمت گرفتن نیروی ماهر در زمینه مهارت مکالمه و ترجمه برآورده نمی سازد و از سوی دیگر، با بی نتیجه نمودن هزینه های سنگین در راستای آموزش این زبان، روز به روز بر تعداد فارغ التحصیلان بیکار این رشته می افزاید. در این جستار، نگارندگان ضمن بررسی آسیب شناسی این رشته، در جهت رفع چالش های موجود، راهکارهایی را پیشنهاد می دهند تا افزون بر افزایش توانمندی فارغ التحصیلان این رشته، مسیر آنان را برای ورود به بازار کار هموار سازد.

کلید واژگان : زبان عربی، آسیب شناسی، بازار کار.

* دانشجوی کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات عربی دانشگاه کاشان shahverdi.narges@gmail.com

** دانشجوی دکتری رشته زبان و ادبیات عربی دانشگاه حکیم سبزواری Imanian_3000@yahoo.com

مقدمه

آموزش زبان عربی در ایران سابقه ای طولانی دارد؛ آثار مکتوب باقی مانده از دوره ی مادها تا انقراض حکومت ساسانی ثابت می کند که بین عرب ها و فارس ها، تبادل لغوی، علمی و فرهنگی در خلال به کارگیری خط های سامی در نوشتن زبان فارسی قدیمی وجود داشته است. ایرانی ها بعد از پذیرش اسلام، به یادگیری و آموزش زبان عربی به فرزندان خود پرداختند؛ این موضوع تا زمان حاضر نیز ادامه یافته است و کتاب ها، مقالات و پایان نامه های بسیاری به زبان عربی یا در مورد زبان عربی در ایران تدوین گردیده و می گردد. (<http://arabicedu.ir>)

زبان عربی از یک سو زبان جاودان خداوندی و میراث پر بهای اسلامی از حدیث و تاریخ تفسیر و دیگر دانش ها بوده و از سوی دیگر زبان خانواده بزرگ مسلمانان است که به عنوان زبان فرهنگی و وجه مشترک میان آنان به کار گرفته می شود. علاوه بر این، ارتباط با جمعیت انبوهی که با وجود تفاوت های دینی و اقلیمی از خاورمیانه تا شمال آفریقا و از کرانه های مدیترانه تا جنوب شرق آسیا با این زبان گفتگو می کنند و با گسترش ابزارهای ارتباط جمعی همچون شبکه های ماهواره ای، پایگاه های اطلاع رسانی، نشریات پرتیراژ و گوناگون، کتاب ها و مقالات متنوع، روز به روز بر آن افزوده می گردد، اهمیت فراگیری و استفاده از این زبان را بیشتر می کند.

شاید به جهت این گستردگی، زبان عربی یکی از شش زبان رسمی سازمان ملل متحد قرار گرفته است؛ علاوه بر این، دلدادگی ایرانیان به بهره گیری از معارف دینی و دسترسی به منابع اصیل آن و آمیختگی چشمگیر زبان فارسی با زبان عربی و پیوندهای فراوان با محیط های عربی، به ویژه کشورهای مجاور، زمینه فراگیری و آموزش زبان عربی را در دوران متمادی در کشور ما رونق بخشیده است.

حضرت امام (ره) در مورد کسانی که در مورد زبان عربی نگاه منفی داشتند می فرمایند: «نگوید که لغت عربی هم از ما نیست لغت عربی از ماست، لغت عربی لغت اسلام است، و اسلام برای همه است». (<http://rahnema.net>)

مقام معظم رهبری (دامت برکاته) می فرمایند: «زبان عربی کلید گنج های علوم اسلامی ماست. بر شماست که تلاش کنید که این زبان عزت گذشته خود را به دست آورد. چرا که این زبان، زبان قرآن ماست. همان طور که زبانی است که با آن می توانیم با یک میلیارد و نیم مسلمان عرب زبان و غیر عرب زبان صحبت کنیم». (همان)

استاد شهید آیه الله مرتضی مطهری در اهمیت یادگیری زبان عربی می‌فرماید: «زبان اسلام را زنده نگه دارید، زبان عربی زبان یک قوم نیست، زبان اسلام است. اگر قرآن نبود اصلاً این زبان در دنیا وجود نداشت. از اهم وظایف ما این است که این زبان را حفظ کنیم؛ هر فرهنگ و تمدنی اگر بخواهد زنده بماند، باید زبانش زنده بماند. اگر زبانش مرد خودش مرده است. این مبارزه علنی را که با زبان عربی می‌بینید، باید بیدار شوید، باید بفهمید، باید شعور داشته باشید، عقل داشته باشید، و البته این مبارزه با اسلام است؛ با حروف الفبا که کسی مبارزه نمی‌کند. به خدا قسم که ما در مقابل زبان عربی وظیفه داریم که این زبان را حفظ کنیم و نگه داریم. کی جلو شما را گرفته است؟ کلاس‌هایی تشکیل بدهید و از کسانی که زبان عربی را می‌دانند دعوت کنید؛ خودتان، همسرانتان و فرزندانان این زبان را یاد بگیرید؛ اگر یاد بگیرید نه تنها ضرر نکرده‌اید، بلکه سود هم کرده‌اید، چون یکی از زبان‌های زنده دنیاست. (همان)

در مقاله فرا روی، ضمن بررسی مهمترین آسیب‌های این رشته تحصیلی، از دو مهارت ترجمه و مکالمه سخن می‌رانیم که سهم ویژه‌ای در ورود فارغ التحصیلان این رشته به بازار کار دارند. در پایان جستار، برای رفع چالش‌های موجود، راهکارهایی پیشنهاد می‌شود که می‌تواند در افزایش توانمندی فارغ التحصیلان در مهارت‌های یاد شده بسیار مؤثر باشد.

رشته زبان و ادبیات عربی

این رشته در بیشتر مراکز دانشگاهی ایران در سه گرایش دبیری، مترجمی و ادبیات تدریس می‌شود و دانشجویان این رشته می‌توانند در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری ادامه تحصیل دهند؛ پس از گذراندن هریک از این مراحل، انتظار می‌رود دانشجویان به توانایی و مهارت در زمینه‌های مختلفی دست یابند؛ قرائت صحیح متون عربی و فهم آن، توانایی شنیداری، مهارت ترجمه و مهمتر از همه این‌ها، توانایی در مکالمه از آن جمله‌اند که فراگیر می‌تواند با برنامه‌ریزی منطقی و با راهنمایی و هدایت اساتید بدان‌ها دست یابد.

دروس این رشته در موضوعاتی چون صرف و نحو، علوم بلاغت، متون ادبی، انشاء و مکالمه، تاریخ ادبیات و در مقاطع بالاتر در زمینه نقد و تحلیل به فراگیران ارائه می‌شود. با توجه به چنین گستردگی در مباحث، روشن است، دانشجوی قادر به کسب مهارت کامل و مطلوب در تمامی این زمینه‌ها نخواهد بود؛ از این روی، برنامه‌ریزی صحیح می‌تواند با افزایش بهره‌وری دانشجوی در هر یک از

این شاخه‌ها، وی را برای فعالیت در آن زمینه توانمند ساخته و راه را برای ورود وی به بازار کار و خدمت در آن مجال هموار سازد.

مواد درسی این رشته:

دروس تخصصی این رشته تحصیلی عبارتند از:

«آزمایشگاه، صرف، نحو، ترجمه و تجوید قرآن کریم، روش تحقیق و مآخذشناسی، مکالمه، تمرین صرف و نحو، متون حدیث، ادب متعهد اهل بیت، روزنامه‌ها و مجلات عربی، ادب سیاسی در دوره اسلام، قرائت متون عرفانی، ادبیات تطبیقی، فن ترجمه، انشاء، علوم بلاغی، زبان خارجی تخصصی، متون نهج البلاغه، ترجمه از عربی به فارسی و بالعکس، عروض و قافیه، فقه اللغه، قرائت متون تفسیری قرآن کریم، نامه‌نگاری و خلاصه‌نویسی، نقد ادبی، متون نظم و نثر از سقوط بغداد تا عصر حاضر، تاریخ ادبیات از سقوط بغداد تا عصر حاضر، متون نظم و نثر دوره عباسی اول، تاریخ ادبیات دوره عباسی اول، متون نظر و نثر دوره عباسی دوم، تاریخ ادبیات دوره عباسی دوم، متون نظم و نثر دوره اندلس، متون نظم و نثر دوره معاصر، تاریخ و ادبیات دوره معاصر، متون نظم و نثر عربی در ایران از آغاز تا سقوط بغداد، متون نظم و نثر عربی در ایران از سقوط بغداد تا دوره معاصر، تاریخ ادبیات از دوره جاهلی تا پایان دوره اموی، متون نظم و نثر از جاهلی تا پایان دوره اموی». (نرم افزار معرفی رشته‌های دانشگاهی)

اهداف کلی آموزش زبان عربی:

در اصل شانزدهم قانون اساسی چنین آمده است: از آنجا که زبان قرآن و پایه فرهنگ اسلامی عربی است و ادبیات فارسی کاملاً با آن آمیخته است این زبان در تمام سطوح آموزشی باید تدریس شود. (رونق، ۱۳۸۹) اهداف کلی آموزشی زبان عربی را می‌توان بدین شرح بیان نمود:

۱- آشنایی با واژگان پرکاربرد قرآنی

۲- آشنایی با ساختار جمله های عربی

۳- کسب مهارت نسبی در ترجمه ی عبارت ها و جمله های عربی به فارسی

۴- توانا شدن در درک مفهوم کلی یک متن عربی

۵- کسب مهارت نسبی در بهره گیری از منابع دینی و علمی که به زبان عربی نوشته شده اند

۶- پی بردن به ارتباط تنگاتنگ زبان عربی و معارف اسلامی با زبان و ادبیات فارسی

۷- بهره گیری از زبان عربی برای فهم و درک ادبیات فارسی و بالاخص متون نظم و نثر ادبی
(<http://arabi-baygan.blogfa.com>)

نگاهی به بازار کار این رشته

علاوه بر تدریس در آموزش و پرورش و مؤسسات خصوصی، یک فارغ التحصیل توانمند رشته عربی می تواند به پژوهش و تحقیق در زمینه زبان و ادبیات عربی بپردازد. همچنین فارغ التحصیلانی که زبان عربی را خوب فرا گرفته اند، می توانند در آزمون های اداره فنی قوه قضائیه شرکت کرده، در صورت موفقیت به عنوان مترجم رسمی دادگستری مجوز تأسیس دارالترجمه را بگیرند؛ البته دایره این کار بسیار محدود است و هر ساله قوه قضائیه به تعداد محدودی از متقاضیان مجوز می دهد. افرادی نیز که مایلند جذب مشاغل آزاد شوند، می توانند به ترجمه کتاب های عربی بپردازند. چون بازار کتاب ما نیاز مبرمی به مترجمانی دارد که به زبان عربی و کار ترجمه مسلط باشند. (نرم افزار معرفی رشته های دانشگاهی)

نگاه مردم به این رشته

به طور کلی، اذهان عمومی مردم ایران بدین رشته را می توان به دو نگاه متفاوت نسبت داد: نخست: نگاه مثبت. دوم: نگاه منفی. در نگاه نخست که تا حدی رنگ مایه ی دینی نیز دارد، مردم به این زبان به عنوان زبان قرآن کریم ارج نهاده و آن را زبانی مقدس به حساب می آورند؛ در نتیجه افراد با انگیزه ی زیاد به فراگیری آن مبادرت می ورزند. نگاه دوم، می تواند به جهت مقایسه ی آن با زبان پرکاربرد انگلیسی و اشاره داشتن به پیچیدگی های دستوری و ساختاری زبان عربی باشد که ممکن است در دوران تحصیلی متوسطه در ذهن دانش آموزان نقش بندد؛ در نتیجه از آن به عنوان زبانی دشوار و منفور یاد می کنند.

به طور کلی، موجد چنین حس و نگاهی می تواند در نتیجه ی عوامل ذیل باشد: ۱- وضعیت منابع درسی ۲- الگو و شیوه ی آموزش

۱- وضعیت منابع درسی:

برنامه‌ریزی منطقی، می‌تواند در ایجاد انگیزه و علاقه‌مندی فراگیران مؤثر باشد؛ ممکن است تدریس منابع دشوار در مقاطع پایین مانند دوران متوسطه یا زمان اولیه کارشناسی، سبب ملالت و دلزدگی دانش آموزان گردد، بنابراین می‌توان با گنجاندن دروسی جذاب در برنامه درسی فراگیران مبتدی، به افزایش انگیزه و روحیه دانش‌پذیری آنان یاری رساند.

به عنوان مثال، در مقیاسه با سایر دروس این رشته، ماده درسی "صرف و نحو" ممکن است برای بسیاری از دانشجویان جدید ورود دارای جذابیت زیادی نباشد؛ حال چنانچه مدرس با معرفی منبعی دشوار در این درس از فراگیران استقبال کند، افزون بر ایجاد ذهنیتی ناخوشایند از این رشته، از علاقه-مندی آنان برای ادامه تحصیل در این مجال خواهد کاست.

همچنین، صاحب‌نظران و اساتید مجرب می‌توانند با بازنگری مواد درسی این رشته، و با اصلاحی هدفمند، زمینه را برای افزایش توانمندی فراگیران زبان عربی در دو مهارت مهم ترجمه و مکالمه فراهم آورند؛ برنامه‌ریزی و چینش منطقی مواد درسی این رشته می‌تواند با حذف دروس غیر ضروری و در اولویت قرار دادن دروس اصلی میسر گردد؛ مقصود از دروس اصلی، آن موادی است که تدریس آن‌ها در دوران تحصیل و به خصوص در دوره نسبتاً طولانی کارشناسی _ می‌تواند در افزایش توانمندی مهارت‌های دو گانه (ترجمه و مکالمه) نقش مستقیم و مؤثرتری داشته باشد؛ از این رو، اصلاح منابع درسی، گامی مثبت در جهت تقویت مهارت‌های فراگیران و نیز برانگیختن ذوق و قریحه‌ی آنان برای ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر است.

۲- الگو و شیوه‌ی آموزش:

افزون بر ضعف منابع درسی، نحوه‌ی ارائه دروس نیز می‌تواند در ایجاد انگیزه و همچنین افزایش توانمندی فراگیران مؤثر باشد. استاد می‌تواند با بکارگیری شیوه‌های نوین و کارآمد بر بازدهی فراگیران در درس مورد نظر خود بیفزاید؛ از میان منابع این رشته، دروس «صرف و نحو» و «مکالمه»، از آن جمله‌اند که چگونگی شیوه‌ی تدریس آن‌ها، از اهمیت بیشتری برخوردار است.

مهارت‌های برخاسته از این رشته:

دانش آموختگان این رشته، بسته به میزان توانمندی‌هایی که در دوران تحصیل خود کسب می‌کنند، می‌توانند به طور کلی از دو مهارت اصلی برخوردار شوند:

- مهارت در زمینه ترجمه (فارسی به عربی و بالعکس)

- مهارت در مکالمه و نگارش به زبان عربی

آنچه مسلم است اینکه فارغ التحصیلان این رشته نتوانسته‌اند از مهارت‌های نام‌برده به شکل قابل قبولی برخوردار شوند تا پاسخگوی نیاز سازمان‌ها و مؤسسات مختلف در زمینه مکالمه و ترجمه باشند؛ گواه آن کارمندان غیر ایرانی بسیاری است که در این مراکز مشغول به کارند؛ در ادامه‌ی این جستار، به نکات و راهکارهایی اشاره می‌شود که می‌تواند در هر دو زمینه قابل توجه و مؤثر باشد:

۱- راهکارهایی برای تقویت مهارت ترجمه:

همانطور که ارتباطات فرهنگی و چند زبانی در گردش کسب و کار سراسر جهان از اهمیت بالاتری برخوردار می‌شود، مترجمان مکتوب و شفاهی نیز تقریباً در هر شغل و بخش دولتی ممکن استخدام می‌شوند. از مسائل حقوقی تا مسائل بهداشتی و پزشکی و اقتصاد، سرگرمی، فن آوری اطلاعات و تبلیغات، مترجمان مکتوب و شفاهی ارتباط جهانی را ممکن می‌سازند. بعضی از مترجمان بخصوص آنهایی که در حرفه‌ای تخصص دارند و یا دوره‌های آموزشی فنی را گذرانده‌اند، می‌توانند روی محدوده موضوعی مشخصی مثل دارو سازی، شرکت‌های مالی، نرم افزار کامپیوتر یا قرار دادهای حقوقی متمرکز شوند. در حالیکه افرادی هستند که «در تمامی زمینه‌ها» مشغول به فعالیت هستند، و در چند زمینه مهم و خاص نیز به فعالیت می‌پردازند. به طور کلی، هر چه مترجم بیشتری در جفت‌های زبانی مورد نظر وجود داشته باشد، تخصص بیشتری هم مورد نیاز است و هر چه مترجم کمتری وجود داشته باشد، انگیزه کمتری برای تخصص یافتن وجود دارد. (<http://text-translator.com>)

دکتر محمد فاضلی، از اساتید برجسته این رشته، در بیان عوامل مؤثر در ترجمه متون از عربی به فارسی به نکات ذیل اشاره دارد:

الف: تلفظ صحیح کلمه: در زبان عربی حروفی هستند که اگر درست تلفظ نشوند معنای آنها به کلی تغییر می‌کند؛ حروفی همچون: «ح، ذ، ظ، ع، ث، ص، ض، ط». مثلاً: «لایفید الأملُ بغير العمل»؛ «الأمل» به معنای امید و «عمل» به معنای کار است که ترجمه می‌شود: «امید، بدون کار فایده ندارد».

حال اگر کلمات مزبور صحیح تلفظ نشوند، معنای جمله کاملاً فرق می‌کند: «لایفید العمل بغیر أمل»: «کار، بدون امید، فایده ندارد».

ب) اختلاف در قرائت: گاه اگر حرکت آخر کلمه تغییر یابد، معنای آن نیز تغییر می‌کند؛ برای مثال اگر در آیات مبارکه سوره مسد «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ ... وَأُمَّرَاتُهُ، حَمَالَةُ الْحَطَبِ» واژه «حَمَالَةُ» منصوب خوانده شود، به «هیزم کش را» ترجمه می‌شود؛ یعنی مفعول به خواهد بود و اگر مرفوع تلفظ شود، به «هیزم کش» ترجمه می‌شود که خبر است.

ج) تفاوت متون: در زبان عربی، متون گوناگونی از قبیل مذهبی، علمی و ادبی وجود دارد؛ بی تردید در هنگام ترجمه هریک از متون، مترجم باید نوع آن را در نظر بگیرد؛ مثلاً در ترجمه آیهی «اهدنا الصراط المستقیم» (و ما را به راه راست هدایت فرما) منظور از راه راست چیست؟ مترجم باید خیلی موجز و مختصر آن را تفسیر کند.

د) صرف و نحو: مترجم پس از آنکه متن مورد ترجمه را به درستی فهمید، باید با بهره‌گیری از دستور زبان مبدأ، به تطبیق در زبان مقصد پردازد.

ه) بلاغت: مترجم باید با بلاغت عرب آشنا باشد؛ زیرا متون عربی پر است از صنایع ادبی، معانی، بیان و... مثلاً ترجمه آیه مبارک «یدالله فوق أیدیهم» را «دست خدا بالاترین دستهای آنهاست» ترجمه کرده‌اند؛ در صورتی که ترجمه «قدرت خداوند بالاتر از قدرت آنهاست» صحیح است.

و) لحن گفتار: لحن گفتار و طرز بیان کردن نیز در ترجمه مؤثر است؛ زیرا در دستور زبانها، انواعی از جملات وجود دارد که در فارسی و عربی هم این گونه است. برای روشن شدن مطلب به یک مثال بسنده می‌کنیم: «کم کتاب عندک؟» به «چند کتاب داری؟» یعنی جمله پرسشی، و «کم من کتاب عندک» به «چقدر کتاب داری» یعنی به جمله خبری ترجمه می‌شود.

ز) حرکات هر واژه تأثیر بسزایی در ترجمه دارند؛ مانند: «لاناخذہ سنه ولانوم» و «ولد فی سنه ۱۳۷۵ هـ ش فی طهران» که «سنه» به معنای چرت و «سنه» به معنای سال است. (فاضلی، ۱۳۷۹ هـ ش: ۶۸)

به طور کلی در هر ترجمه‌ای (از فارسی به عربی و یا بالعکس) رعایت نکاتی باید مورد توجه قرار گیرد که برخی از آنها عبارتند از: مطالعه و آشنایی کافی در باره موضوع مورد ترجمه، دقت در برگزیدن واژگان و پرهیز از بکارگیری کلمات نامأنوس و کم کاربرد، آشنایی با اصلاحات متداول هر

دو زبان مبدأ و مقصد، استفاده از فرهنگ لغت مناسب (وپرهیز از اعتماد بیش از حد به حافظه)، رعایت امانت در انتقال مطالب و پرهیز از دخل و تصرف، آشنایی با زمان‌ها (افعال) و چگونگی ترجمه آن‌ها، سلاست و روانی در ترجمه (ترجمه به زبانی روان و قابل فهم) و...

بنابراین، برای افزایش توانمندی زبان‌آموزان در مهارت ترجمه، توجه به چنین نکاتی ضروری به نظر می‌آید:

۱- دانشجویان رشته زبان عربی، باید بدین نکته توجه داشته باشند که تنها توجه به یادگیری و تسلط بر زبان عربی و تقویت خود در این رشته، نمی‌تواند باعث موفقیت آنان در مهارت ترجمه گردد؛ آنان افزون بر مهارت در زبان عربی و لغات و دستور زبان آن، می‌بایست با نکات، دستورالعمل‌ها و روش‌های ترجمه آشنایی لازم را داشته باشند.

به دیگر سخن، یکی از اصلی‌ترین نیازهای ترجمه خوب این است که مترجم، زبان مادری خود و ادبیات نوشتاری و گفتاری زبان مبدأ را بشناسد. او مجبور است با مطالعه مداوم و هدف دار؛ بر ظرافت‌های زبانی و معانی زبان مادری خود تسلط یافته و همواره نگاهی کاربردی به موضوع ترجمه همزمان داشته باشد. به این منظور، او باید ارتباط نوشتاری، شنیداری و دیداری مستمری را با زبان مادری خود و تحولات آن برقرار کند. این بدان معنی است که مترجم، هر لحظه خود را در فضای ترجمه احساس کند و تصور کند که همواره در حال انتقال مفاهیم است. (همان)

از این رو، می‌توان چنین گفت که یکی از دلایل ضعف دانشجویان زبان عربی در مهارت ترجمه، ضعف آنان (و حتی ضعف بسیار شدید) آنان در حوزه زبان فارسی است.

۲- مترجم باید با دستور زبان عربی و قواعد آن به خوبی آشنا باشد تا با تشخیص صحیح نقش واژگان، ساختار الفاظ و... مسیر درست را برگزیند؛ چنانچه زبان‌آموز پس از پایان تحصیل مقطع تحصیلی خود در این رشته نتواند از سواد و دانش قابل قبول در "صرف و نحو" برخوردار شود، این موضوع می‌تواند او را در امر ترجمه دچار مشکل کند؛ از این رو، برنامه‌ریزی آموزشی دروس این رشته باید به گونه‌ای باشد تا به رفع نیاز دانشجو در این زمینه کمک کند.

۳- خواندن متون مختلف سیاسی، اقتصادی، دینی، رسانه‌ای و... به مترجم این امکان را می‌دهد تا با خزانه‌ی واژگان مربوط به آنها بیشتر آشنا شود که نتیجه آن، افزایش توانمندی در درک و فهم متون گوناگون است؛ در برنامه‌ریزی درسی این رشته باید به این مهم، بسیار توجه گردد.

به عنوان نمونه، در آسیب شناسی مقطع کارشناسی می توان به درس "روزنامه ها و مجلات عربی" اشاره داشت؛ علی رغم اهمیت قرائت صحیح و ترجمه متون روزنامه و مجلات عربی، دانشجوی این رشته تنها ۲ واحد درسی را در این موضوع می گذرانند که بسیار کم تأثیر به نظر می رسد.

۲- راهکارهایی برای تقویت مهارت مکالمه:

مهارت در مکالمه می تواند برای فارغ التحصیلان این رشته، به عنوان دستاوردی ارزشمند به شمار آید؛ زیرا آنان با کسب توانمندی لازم در این زمینه می توانند به عنوان مترجم در موسسات و ارگان های گوناگونی همچون سازمان حج و زیارت، صدا و سیما و ... مشغول به کار شوند. باید توجه داشت که کسب این مهارت و تسریع در روند یادگیری آن، مستلزم رعایت دستورالعمل هایی است از جمله:

۱- برنامه ی توانمندسازی فراگیران برای رسیدن به این مهارت، متناسب با نیازها، بررسی و تنظیم گردد؛ به عنوان مثال، برای تربیت یک زبان آموز جهت فعالیت در امور حج و زیارت، باید بیشتر به یادگیری اصطلاحات رایج در این مجال و نیز تقویت خزانه واژگان مرتبط بدان، همت گماشت تا آموزش اصطلاحات متداول ورزشی، اقتصادی، وادی سیاست و...؛ به دیگر سخن، می بایست متناسب با نیاز و هدف مورد نظر حرکت کرد؛ همین امر می تواند موجب گرایش و زیرشاخه های متعدد در این رشته گردند از جمله: مترجم گردشگری، مترجم هم زمان، رسانه ای و ...

۲- مهارت در مکالمه مستلزم تلاشی مستمر و چه بسا دراز مدت است؛ از این رو، نباید انتظار داشت تا دانشجو با گذراندن تعدادی واحد درسی در یک دوره، به این توانمندی دست یابد، بلکه رسیدن بدین مهارت تا حد زیادی با تلاش و ممارست خود زبان آموز هموار می شود.

۳- «ارتباط» برقرار کردن با دیگران می تواند از مهم ترین راهکارها برای تقویت مکالمه باشد؛ این مهم می تواند از دو طریق میسر گردد: ۱- از طریق گفتگو و محادثه با عرب زبانان، زبان آموزان رشته عربی و... در طی فعالیت های روزمره ۲- با بهره گیری از فضای مجازی (اینترنت، شبکه های اجتماعی و...) می توان با افراد مختلف عربی زبان ارتباط گفتاری برقرار کرد.

تا زمانی که زبان آموز به مرحله تولید زبانی با استفاده از قرار دادن خود در موقعیتهای مجازی (رستوران - فرودگاه - بیمارستان - فروشگاه - پارک و غیره) و استفاده از موضوعات یاد گرفته شده نرسد نمی تواند به پایدار سازی و حفظ مطالب در ذهن خود کمک کند. (iran language institute)

۴- شنیدن اخبار و برنامه‌های عربی‌زبان می‌تواند افزون بر تقویت توانایی شنیداری افراد، آنان را با اصطلاحات متداول و به روز آشنا کرده و با غنی ساختن خزانه واژگان فراگیران، بر مهارت مکالمه آنان بیفزاید. دانشجویان بهتر است مدت زمانی در طی هفته را به تماشای اخبار و برنامه‌های عربی اختصاص دهند؛ دروس آزمایشگاه می‌تواند فرصت مناسبی برای چنین فعالیتی باشد.

۵- "محیط" می‌تواند در افزایش توانمندی زبان آموزان در مکالمه، نقشی کلیدی و بسیار مؤثر داشته باشد؛ یکی از دلایلی که کودکان زبان مادری را سریع یاد می‌گیرند نیز همین است که محیط اطرافشان کاملاً به این زبان صحبت می‌کنند و نیز به همین دلیل اگر زبان مادری یکی از والدین متفاوت باشد یا در محیط کوچه و بازار و مدرسه با زبان‌های دیگری در ارتباط باشد می‌تواند سریع زبان‌های دیگر را یاد بگیرد. کودکان بسیاری با این شرایط توانسته‌اند در سنین کودکی چند زبان را یاد بگیرند.

به عنوان نمونه، یک فرد با زندگی در یک کشور عربی، در مدت زمان بسیار اندک‌تری به مهارت در مکالمه می‌رسد.

تجربه اقامت در کشور زبان مبدا، سرمایه ارزشمندی برای مترجم به حساب می‌آید، چراکه کار ترجمه فقط با شناخت ساختار دستوری زبان مبدا صورت نمی‌گیرد، بلکه چهارچوب فرهنگی زبان را نیز باید شناخت. (<http://text-translator.com>)

۶- هر اندازه علاقه و آشنایی ما به فرهنگی بیشتر باشد یادگیری زبان آن فرهنگ نیز راحت‌تر است. به همین دلیل افرادی که از فرهنگ‌های خارجی مثلاً عربی یا غربی به دلایل واهی بدشان می‌آید، اگر بنا به دلایلی مجبور شوند زبان آن‌ها را فرا بگیرند با مشکل مواجه خواهند شد و گاهی مشاهده شده که بعد از سال‌ها تلاش بی‌ثمر از ادامه راه صرف نظر کرده‌اند و این احساس بدبینی و تنفر به نسبت فرهنگ‌های دیگران مانند پوست گردو دورشان را احاطه کرده که زبان خارجی نتواند در آن‌ها نفوذ کند ولی این عامل مهم روانشناسی غالباً کم یا بی‌اهمیت تلقی می‌شود. (همان)

پیشنهاداتی برای رفع مشکلات این رشته:

امید است مسئولان و صاحب‌نظران، با تأمل و برنامه‌ریزی دقیق‌تر در جهت افزایش کیفیت و توانمندی زبان‌آموزان این رشته، بر مهارت فارغ‌التحصیلان بیفزایند تا با وجود هزینه‌های زیادی که بابت این

رشته می‌شود، افراد بسیار بیشتری بتوانند در سازمان‌های نیازمند بدین زبان، مشغول به کار شوند. در پایان جستار و در پاسخ به آسیب و چالش‌های موجود در این رشته، راه‌حل‌هایی پیشنهاد می‌شود:

تعیین اهداف آموزش زبان عربی در ایران به منظور برنامه‌ریزی دقیق‌تر برای فارغ‌التحصیلان این رشته برای ورود به بازار کار.

فراهم آوردن امکانات کمک آموزشی برای زبان آموزان (در راستای تقویت بیشتر مهارت‌های ترجمه و مکالمه).

سوق دادن این رشته از پژوهش‌های توصیفی به تحقیقات تحلیلی و کاربردی.

ایجاد اردو و نیز فرصت‌های مطالعاتی بیشتر در کشورهای عربی.

شناسایی استعدادها و معرفی به مراکز نیازمند به تخصص و توانمندی آنان (مانند: ترجمه همزمان).

نتیجه

۱- فراگیران رشته زبان و ادبیات عربی، با افزایش توانمندی خود در مهارت‌های ترجمه و مکالمه، از شانس بیشتری برای ورود به بازار کار برخوردارند.

۲- با بازنگری کارشناسانه در مواد درسی این رشته، می‌توان افزون بر ایجاد ذوق و رغبت بیشتر در زبان‌آموزان، بازدهی علمی بیشتر آنان را فراهم آورد.

۳- ضعف در تدریس زبان عربی و نیز عدم به کارگیری شیوه‌های کارآمد آموزش زبان، را می‌توان آسیمی اساسی در این رشته به شمار آورد.

۴- آشنایی بیشتر با زبان فارسی و مطالعه ساختار دستور زبانی آن، می‌تواند گامی مثبت در جهت بهبود کیفی زبان‌آموزان این رشته، در مهارت ترجمه باشد.

۵- محیط عربی به همراه ارتباط زبانی با گویندگان این زبان را می‌توان از مهمترین عوامل موثر در تقویت مکالمه قلمداد کرد.

منابع

ـ رونق، یوسف، (۱۳۸۹ هـ.ش). «قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران والحاقیه های اجرایی»، چاپ ۱، تهران: فرمنش.

ـ فاضلی، محمد، (۱۳۷۹ هـ.ش)، «روش صحیح در ترجمه (عربی _ فارسی)»، مجله مدرس، دوره ۴، شماره ۳، تهران، پاییز ۱۳۷۹ هـ.ش، ۶۸ و ۶۹.

ـ نرم افزار معرفی رشته های دانشگاهی.

سایت های اینترنتی:

<http://arabicedu.ir> (تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۹/۲۰)

<http://rahnema.net> (تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۹/۳۰)

<http://arabi-baygan.blogfa.com> (تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۹/۲۵)

[iran language institute](http://iran.language.institute) (تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۱۰/۵)

<http://text-translator.com> (تاریخ مراجعه: ۱۳۹۳/۱۰/۶)

البائولوجيا لفرع اللغة العربية وآدابها والفنون المحتاجة لهذا الفرع للدخول في سوق العمل

نرگس شاهوردى*، ميثم ايمانىان**

الملخص

تصاعدت عملية تعليم اللغة العربية وآدابها للمتكلمين المهتمين إلى اللغة الفارسية منذ القديم ، بقبول الإسلام على يد الإيرانيين. وإثم مالوا إلى تعلّمها بإسم لغة الدين؛ اليوم، هذه اللغة التي تقبل الطلاب للمراحل الدراسية المختلفة في جامعاتنا بإسم فرع اللغة العربية وآدابها، تواجه تحديات أدت إلى تقليل مستواها النافع؛ هذه التحديات التي قد تتجلى في أشكال مختلفة كاليأس وعدم الرغبة أو الرؤية السلبية لمتعلّم هذا الفرع، تنتج عن نقائص و معاييب؛ ومن الممكن أن نرفع بعض هذه المشاكل بالتعديل والتصحيح في الخطة الدراسية لهذا الفرع وبتقديم الفنون التعليمية الجديدة. هذه النقائص والمشاكل لا ترفع احتياج سوق العمل في مجالي الترجمة والمكاملة من جهة، و من جهة أخرى، تزيد من مستوى البطالة لمخرّجي هذه اللغة و نتيجته فشل النفقات الباهظة لأجل تعليم هذه اللغة. في هذا المقال، يبحث عن البائولوجيا لفرع اللغة العربية وآدابها و في نهاية المطاف، يقترح الطرق التي تفيده في تطور مخرّجي هذه اللغة ويمهّد الطريق للدخول في سوق العمل.

الكلمات الرئيسية : اللغة العربية، البائولوجيا، سوق العمل.

* ماجستير اللغة العربية و آدابها بجامعة كاشان shahverdi.narges@gmail.com

** طالب دكتوراة في فرع اللغة العربية وآدابها بجامعة الحكيم السبزواري؛ Imanian_۳۰۰۰@yahoo.com.